

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Олександра ФАЦУК

Львівський державний інститут фізичної культури

Постановка проблеми. Актуальність зазначеної проблеми підтверджується рішеннями поставленими ЮНЕСКО у „Всесвітній доповіді з моніторингу освіти для всіх” де відзначено необхідність усунути гендерну нерівність у початковій та середній освіті до 2005 року і досягти гендерної рівності в галузі освіти – до 2015 року. Особливе значення у контексті дослідження має прийнята у листопаді 2005 року Генеральною асамблеєю ООН Резолюція (58/5) “Спорт як засіб сприяння освіті, розвитку і миру”, де відзначено необхідність консолідації зусиль урядів та заступу, спортивних організацій з метою використання можливостей спорту для розвитку соціальної та гендерної рівності.

Україна теж зробила значні кроки в напрямку удосконалення гендерної політики. Указом Президента України від 26 липня 2005 року № 1135/2005 „Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” постановив здійснювати заходи, спрямовані на впровадження гендерної культури населення, провадження відповідної інформаційно-просвітницької діяльності в цьому напрямку.

Фізичне виховання, яке враховує в освітньому процесі специфіку життєвих процесів та психологічних відмінностей дівчат і хлопців – одна з умов формування здорової культури в суспільстві. Впровадження гендерного підходу до фізичного виховання школярів слід розуміти як розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожної дитини.

Теоретичним підґрунтям для нашої роботи послужили праці науковців, що досліджують проблеми виховання та освіти з гендерного погляду (Чухим Н.Д.(2004), Шиняк О.А.(2004), Wood J.W.(1994)) .

Особливого значення для нашого дослідження мають роботи вітчизняних науковців пов’язані з вивченням питання організації і методики фізичного виховання школярів (Вільчковський Е.С. (2004), Круцевич Т.Ю. (2004), Куц О.С. (1995), Шиняк О.А.(2004)).

Важливим проведеним нами аналіз літературних джерел не виявив фундаментальних досліджень в Україні присвячених гендерному підходу до фізичного виховання в загальноосвітніх школах.

Метою нашого дослідження було виявлення базових ідей з проблеми гендеру в контексті підходу до фізичного виховання учнів.

Актуальність дослідження. Активні суспільні трансформації, що відбуваються у суспільстві змінюють усталені підходи, формують нові наукові напрямки. Одним з напрямків стала теорія гендеру.

Актуальність дослідження виникла як соціальне замовлення новітнього суспільства, яке потребує реконструювання індивідуального, родинного, суспільного й державного простору. [4]

Категорія гендеру і власне гендерні дослідження відкрили нові аналітичні можливості для аналізу суспільства і культури. Формування гендерного підходу до соціального та гуманітарного знання це принципово нова теорія, прийняття якої означає зміну ціннісних орієнтацій людини і вченого, перегляд багатьох звичайних уявлень та істин.

Луценко О. Я. стверджує, що навчання і виховання юного покоління в основному ґрунтується на статеврольовому підході, який істотно обмежує розвиток особистості в межах традиційних гендерних ролей в основних сферах життєдіяльності людини. Впровадження гендерних підходів є питанням соціальної справедливості, яке є необхідним, на нашу думку, для забезпечення рівноправного та стійкого людського розвитку, в тому числі фізичного [7].

Справжня рівність не передбачає нівелювання статі, але враховує в освітньому процесі специфіку життєвих інтересів та психологічних відмінностей дівчат і хлопців. Послідовники психоаналітичної традиції (Л.Аусландер, 2000) стверджують, що особлива природа гендерної диференціації та ідентифікації формується з моменту народження та розвивається у сімейних відносинах і системах раннього розвитку.

На думку А.Москальової одне із провідних місць для гендерного розвитку в суспільстві має система громадського виховання, передусім – школа. Залежно від того, які цінності прищеплює школа молодому поколінню, формуються ті чи інші гендерні ролі, гендерні сценарії чи інші моделі гендерної поведінки. Безліч проблем, від яких потерпає сучасна школа, не можуть не позначитися на гендерному розвитку учнів, особливо в підлітковому віці [6].

Від стилю шкільного навчання (особливо в старших класах) побудованого за традиційними звичнішим і зручнішим для хлопчиків страждають як хлопчики, так і дівчатка [10].

На думку багатьох дослідників, гендерна соціалізація дівчат у роки навчання сприяє формуванню в них певних внутрішніх станів – перепон, які ускладнюють подальшу особистісну та професійну самореалізацію. До них можна віднести страх невдачі, страх втратити жіночність, брак наполегливості в досягненні мети, побоювання соціального нехтування [3, 29-30].

Значну роль у процесі соціалізації відіграє, на нашу думку, фізичне виховання.

Ретроспективне значення для нашого дослідження мають погляди П.Ф.Лесгафта. На його думку, сприяння фізичному вихованню жінки є найсуттєвішим завданням суспільства. В своїй науковій і практичній діяльності П.Ф.Лесгафт зробив об'ємне дослідження фізичний стан жінок, дав перші контури програми фізичного виховання дітей різного віку і статі, значну увагу приділяв жіночому вихованню [5].

В сучасній системі наук щодо фізичного удосконалення і змагальної діяльності людини чітко визначилась проблема, що має кардинальне значення: фізичне удосконалення організму дівчинки, дівчини, жінки повинно здійснюватись по-іншому, ніж чоловічого організму (Янкаускас Й.,М., Логвинов Е.М.,1984) [9].

Фізична культура покращує здоров'я і знижує ризик захворюваності, зменшує соціальне напруження у суспільстві. Саме адекватне фізичне виховання, яке задовольняє потреби і бажання як хлопців так і дівчат – одна з основних гарантій здоров'я майбутнього покоління.

Що стосується наукових підходів до жіночого виховання як валеологічної проблеми цю проблему обґрунтовує професор Л.Г.Татарнікова(1997), яка вбачає у освіті важливий елемент розумового та культурного виховання суспільства з метою збереження здоров'я майбутніх поколінь. А саме виховання дівчат, формування їх життєвого стилю

сигнатурності, жіночності. Дівчата доволі часто не вмюють правильно ходити, сидіти, інші манери, практично у всіх, достатньо вульгарні. Гендерний підхід до фізичного виховання дозволяє підвести маленьку жінку до усвідомлення того, що їй не варто боротися з чоловіком, змагатися з ним, що її перевага в праві на „відмінність” та різні ролі фізичної культури для формування власного здоров’я. На думку авторів уроки фізичної культури не дозволяють вирішити ці питання, так як програми не диференційовані, хлопчики і дівчата виконують практично одні і ті ж фізичні вправи.

У шкільних програмах репродуковані гендерні стереотипи, що існують в суспільстві. Існує і інший підхід до цієї проблеми. В. Громовий (2004) стверджує, що у Швеції, країні де широко досліджується гендерна проблема, вивчається гендерний баланс у фізичному вихованні школярів, а саме чи немає перекосу в бік хлопців, наприклад, у створенні їм більших можливостей ніж для занять традиційно чоловічими видами спорту [2].

Дослідження різноманітних підходів та знання гендерних особливостей у стосунку дівчат і хлопців до уроку фізичного виховання допомагає не тільки залучити більше учнівської молоді до занять фізичною культурою, що сприяє розвитку адаптаційних можливостей організму, який формується і зміцненню здоров’я наступного покоління, але й створює адекватну психологічну атмосферу для занять на уроках фізичної культури. Тому значну увагу слід приділити дослідженню гендерного підходу до фізичного виховання, що допоможе підвищити мотивацію учнів до занять фізичною культурою.

Висновки:

1. Аналіз науково-літературних джерел вказує на брак фундаментальних робіт вчених України щодо гендерного підходу до фізичного виховання в школах.
2. Впровадження гендерного підходу в освітній процес сприятиме як розширенню життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків дитини, так і вивільненню мислення педагогів від статево-рольових стереотипів.
3. Знання гендерних особливостей фізичного виховання учнівської молоді допоможе враховувати на уроках фізичної культури специфіку життєвих інтересів та психологічних відмінностей дівчат і хлопців.

Література

- Александр Л. Женское феминистское исследование // Гендерные исследования. – 2002. – №5. – с.12 – 15
- Громовий В. Школа, школа...: Вид. „Плеяда”. – 2004. – 398 с.
- Гончарова И.С. Гендерная социализация: Учебное пособие. – СПб., 1998. – 156 с.
- Гончарова С.А., Топалев М.Т. История гендерного неравенства / Учебно-методический комплект по курсу “Введение в теорию гендера”. Вып. III. – Москва: Аспект китабы, 1999.- 215 с.
- Косакин П.Ф. Семейное воспитание ребенка. СПб., 1990. – 36 с.
- Косакина А.С. Гендерний підхід у вихованні підлітків // Вісник післядипломної освіти: Збірник наукових праць. Випуск 1 / К.: Міленіум, 2005. – 264 с.
- Теорія гендеру: Навчальний посібник. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 536 с.
- Тарасюк Л.Г. Педагогическая валеология: Генезис. Тенденции развития.: Издание переработанное и дополненное, Санкт-Петербург, 1997. – 416 с.

9. Янкаускас Й.М., Лонгвин Э.М. *Моторика растущего женского организма*. Вильнюс: Моклас, 1984. – 152 с.
10. Ярская-Смирнова Е. *Возникновение и развитие гендерных исследований в Западной Европе // Введение в гендерные исследования. Ч.1: Учебное пособие*. Харьков: ХЦГИ, 2001. – 215 с.

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Олександра ФАЦУК

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті розглянуто джерела гендеру, його критерії як науки, проблема гендерного підходу. Обґрунтовано необхідність впровадження гендерного підходу до фізичного виховання школярів.

Ключові слова: гендер, гендерний підхід, фізичне виховання, школярі.

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО ПОДХОДА К ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ШКОЛЬНИКОВ

Александра ФАЦУК

Львовский государственный институт физической культуры

Аннотация. В статье рассмотрено источники гендера, его критерии как проблема гендерного подхода. Обосновано необходимость внедрения гендерного подхода к физическому воспитанию школьников.

Ключевые слова: гендер, гендерный подход, физическое воспитание, шко-

---

PROBLEM OF GENDER APPROACH TO PHYSICAL EDUCATION OF PUPILS

Olexandra FASCHUK

Lviv State Institute of Physical Culture

Abstract. The paper deals with sources of gender, its criteria as a science, and problem of gender approach. The necessity of introduction of gender approach to physical education of pupils was substantiated.

Key words: gender, gender approach, physical education, pupils.